

SVĖDASŲ VARPAS

2021 m. spalio mėn.

Nr. 10 (64)

Leidžiamas nuo 2016 m. liepos 1 d.

Malaišiuose ir vėl – tradicinės „Vaižgantinės“

Už simbolinio bendrystės stalo – Vaižgantių laureatai ir dalyviai

Šeštoji jaunimui skiriamos
kun. Aleksandro Papučkos vardo
„Meilės ir gerumo“ premijos laureatė
studentė Erika Raštutytė

Rugsėjo 18-ąją Anykščių r. Svėdasų seniūnijos Malaišių kaime jau tryliką kartą įvyko tradicinis respublikinis renginys – „Vaižgantinės“. Į jį suplūdo daugybė žmonių iš visos šalies. Renginį organizavo Svėdasų seniūnija, Anykščių kultūros centro Vaitkūnų skyrius, Vaižgantiečių klubas „Pragiedrulys“, Svėdasų krašto (Vaižganto) muziejus kartu su partneriais Anykščių kultūros centru ir Vaižganto krašto bendruomene.

„...Poetingas tai kraštas, pilnas giliausios senovės atminimų. Aš čia gyvenau gamtos padavimų įspūdziais ir

13-ųjų „Vaižgantių“ laureatai: Vaižganto mažąja premija apdovanotas Petras Šukys (kairėje) ir respublikinę literatūrinę Vaižganto premiją pelnęs rašytojas, filosofas, publicistas dr. Arvydas Juozaitis taikių žmonių meile...“, – tokiais Juozo Tumo-Vaižganto žodžiais pradėjo „Vaižgantių“ šventę renginio vedėja Anykščių kultūros centro direktorės pavaduotoja režisierė Vilma Paulauskaitė, pabrėžusi, kad Vaižganto grožinės literatūros kūriniuose, publicistikoje aprašytus vaizdus, šių apylinkių grožį dabar gali pajusti visi savo širdimis.

Pasiklausius Anykščių kultūros centro tradicinių kanklių ansamblio „Laumakė“, vadovaujamo Astos Motuzienės, melodijų, pagerbus tylos minute Anapilin iškeliavusių Vaižganto premijos laureatų, nuoširdžių

„Vaižgantių“ bičiulių šviesų atminimą, pristačius renginio svečius, rėmėjus ir organizatorius, atėjo metas iškilmingiausiai šventės daliai – jubiliejinės – dvidešimtosios respublikinės literatūrinės Vaižganto premijos įteikimo ceremonijai.

20-ojo laureato pavardę paskelbė ir premiją, laureato diplomą bei atminimo medalį su Vaižganto atvaizdu įteikė Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkės pavaduotoja poetė Aušra Kaziliūnaitė ir Lietuvos žurnalistų sąjungos atstovas Juozas Šalkauskas. Iš keturiolikos kandidatų laureatu tapo filosofas, humanitarinių mokslų daktaras, rašytojas, publicistas, politikos ir visuomenės veikėjas, Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio kūrėjas ir iniciatyvinės grupės narys, išleidęs per trisdešimt novelių, esė, publicistikos, dramos knygų, Arvydas Juozaitis už publicistikos knygą „Kauno saulė“. Jis buvo vainikuotas ažuolo lapų vainiku, apdovanotas gėlėmis, dovanomis.

Anykščių rajono mero Sigučio Obelvičiaus sveikinimą laureatui perdavė vicemeras Dainius Žiogelis ir mero patarėja Vaida Jucienė.

Malaišiuose ir vėl – tradicinės „Vaižgantinės“

Atkelta iš 1 p.

Po to Svėdasų seniūnas Saulius Rasalas seniūnijos ir asociacijos Vaižgantiečių klubas „Pragiedruly“ įsteigtos Vaižganto mažosios premijos „Už nuopelnus Svėdasų kraštui“ 13-ojo laureato diplomą įteikė veikliam seniūnijos vairuotojui-ūkvedžiui Petruui Šukiui. Rajono savivaldybės vicemeras Dainius Žiogelis, jam įteikdamas mero Sigučio Obelevičiaus Padėką, kartu įteikė ir sveikinimą jo 60-mečio proga. Šeštą kartą buvo įteikta ir Juozo Tumo-Vaižganto giminaičio kunigo Aleksandro Papučkos vardu pavadinta „Meilės ir gerumo“ premija, skiriama jaunuoliams už jų kilnius poelgius arba prasmingus, patriotiškus, meile ir pagarbą Tėvynei Lietuvai reiškiančius kūrybinius rašinius. Draugijos „Alaušas“ Garbės pirmininkas Algimantas Indriūnas ją įteikė Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos auklėtinei, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto trečio kurso studentei Erikai Raštuytei.

Susirinkusius linksminant Anykščių kultūros centro kolektyvams: tradicinių kanklių ansambliui „Laumakė“ bei Jurgitos Baldauskienės ir Roberto Raišelio duetui, renginio vedėja režisierė Vilma Paulauskaitė pakvietė apžiūrėti ant senųjų pastatų sienų surengtą

neseniai mirusio Lietuvai pagražinti draugijos fotometraštininko Vytauto Ylevičiaus nuotraukų parodą „Gaudžia Alaušo varpas“. Toks parodos pavadinimas paskatino šventėje dalyvavusį išraiškingą skaitovą, LRT radijo spaudos apžvalgininką Juozą Šalkauską perskaityti padavimą apie Alaušo varpą iš Vaižganto „Pragiedrulių“. Čia pritiko ir kraštiečio mokslininko doc., dr. Juozo Lapienio pamąstymai apie ženklia Lietuvai pagražinti draugijos narių veiklą, puoselėjant Vaižganto atminimą. Šventės dalyvių dėmesio dar laukė ir kitos dvi parodos „Vaižgantiška“ tematika. Ant senosios pirties sienos fotografai Simona Bagdonaitė ir Raimundas Kovas eksponavo parodą nuotraukų, menančių 2020-ųjų „Vaižgantines“, o Kauno anykštėnas architektas ir dailininkas Jonas Lukšė klėties sieną pasirinko unikaliai foto parodai, pasakojančiai apie Anykščių rajono istorines vietas, atskirose seniūnijose esančius istorinio-kultūrinio paveldo paminklus. Svėdasiškė Irena Guobienė žalumynais gražiai papuošė Malaišiuose esantį Vaižganto paminklą, o butėniškė Domicelė Augutienė į šventę atsivežė daugybę savo darželyje išaugintų gėlių.

Vicemerui Dainiui Žiogelis ir mero patarėja Vaida Jucienė įteikė Padėkas visuomenininkams, krašto šviesuoliams,

pagarbos ir pripažinimo vertiems svėdasiškiams: Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos pedagogei, jaunųjų Šaulių vadovei Reginai Žvirblienei, medikei Aldonai Širvinskienei, verslininkui Algimantui Čaplinskui, garbingo 90-mečio sulaukusiam, energijos ir entuziazmo nestokojančiam laikraščio „Svėdasų varpas“ redaktoriui Stasiui Gavenavičiui, įteikta Padėka ir visuomenininkui, „Meilės ir gerumo“ premijos jaunimui steigėjui Algimantui Indriūnui. Seimo nario Tomo Tomilino Padėkas jo atstovai Regina Patalauskienė ir Antanas Baura įteikė svėdasiškei tautinių juostų audėjai, aplinkos tvarkymo, gėlynų viešose miestelio erdvėse puoselėtojai Aušrai Petniūnaitei, buvusiam Svėdasų girininkijos girininkui, rūpestingam gamtos bičiuliui Donatui Tuskai, svėdasiškiai mokytojai Joanai Gutmanienei.

Tryliktojų „Vaižgantinių“ pagrindinis rėmėjas buvo UAB „Alauša“, taip pat finansiškai parėmė Lietuvos Rašytojų sąjunga bei privatūs asmenys. Organizatoriai taip pat dėkojo už pagalbą, rengiant šią respublikinę šventę Utenos pulkininko Prano Saladžiaus šaulių 9-ajai rinktinei, leidyklai-spaustuvei „Utenos Indra“, Svėdasų girininkijai.

Vytautas Bagdonas

Anykščių r. vicemeras D. Žiogelis dėkoja verslininkui, kultūros mecenatui Algimantui Čaplinskui (kairėje)

Anykščių r. vicemeras D. Žiogelis sveikina 90-metį švenčiantį svėdasiškių mėgiamo laikraščio „Svėdasų varpas“ iniciatorių ir redaktorių Stasį Gavenavičių

Donatui Tuskai (kairėje) dėkoja Seimo nario Tomo Tomilino padėjėjas Antanas Baura ir Regina Patalauskienė

Su vaisėmis – Jūratė Dagytė, Alma Ona Kuolienė ir Pranas Maišelis

Koncertuoja kanklių ansamblis „Laumakė“. Nuotraukos autoriaus

Ant klėties sienų – architekto-dailininko Jono Lukšės darbų paroda

Iš dilgėlynų ir krūmynų – ant garbės pjeđestalo

1937 m. statant Svėdasuose paminklą rašytojui, kanauninkui, visuomenininkui Juozui Tumui-Vaižgantui skulptoriaus Bernardo Bučo sukurtas akmeninis Vaižganto biustas svėdasiškiam pasirodė per mažas ir per kuklus. Buvo nuspręsta jį pastatyti rašytojo tėviškėje Malaišiuose. Laikinai biustas buvo padėtas Svėdasų mokykloje. O netoli bažnyčios ant didingo postamento buvo pastatytas skulptoriaus sukurtas naujas, solidesnis Vaižganto biustas iš bronzos.

1944 metais, mes dešimtmečiai, vienuolikmečiai rugsėjo pirmą dieną susirinkę į mokslus, Vaižganto biustą matėme progimnazijos pirmame aukšte po laiptais. Po kurio laiko biustas iš ten dingo. Kieno iniciatyva ir kas sunkų akmeninį Vaižganto biustą pervežė į Malaišius nepavyko atsekti. Progimnazijos direktoriumi tuomet dirbo rašytojas Petras Kondratas, o kas iš Malaišių kaimo vyrų arklio traukiamu vežimu pergabeno biustą neaišku ir nebėra ko paklausti. Biustas buvo padėtas ant žemės buvusio Tumų gyvenamojo namo vietoje.

Pokariniu agresyviojo bolševizmo laikotarpiu kunigai buvo vadinami ilgaskverniais tarybinių žmonių mulkintojais. Akmeninis Vaižgantas pasislėpė dilgėlyne ir devynerius metus ištūnojo neužkliudomas komunistiniams ideologams. Tik chruščiovinio atšilimo laikotarpiu, apie 1951 ar 1952 metus kolūkio „Lenino keliu“ kontoros darbuotojai pasakojo, kad iš Vilniaus buvo atvažiavusi profesorė Meilė Lukšienė su kolege ir bandė įtikinti buvusį kolūkio pirmininką Slavenską, kad Vaižganto paminklą reikia iš krūmynų ir žolių ištraukti ir pastatyti ant normalaus pjeđestalo. Nepavykus įtikinti vietinio „karaliuko“ jos nuvyko pas Anykščių rajono komunistų partijos pirmąjį sekretorių Lukoševičių, kuris nurodė kolūkio pirmininkui pasirūpinti Vaižganto biustu.

Malaišiečiai Otonas Indriūnas ir Antanas Grižas Vaižganto biustą „nuprausė“, patvarkė aplinką ir padėjo ant šaligatvio plytelės. Fotografijoje matosi neatpažintas trečias asmuo, apsirengęs ne kolūkietiška. Galima spėti, kad tai gali būt iš rajono atsiųstas tik-

rintojas stebėti kaip vykdomas partsekretoriaus nurodymas. Kolūkio statybininkai išbetonavo apie metro aukščio postamentą ir užkėlė biustą.

Fotografijoje už Vaižganto galvos matosi išlakus ažuolas, kuris turi savąją istoriją. Tumų artimieji kaimynai Grižai, mokslų dr. Rimantė Grižaitė iš 92 metų Stasės Žigytės-Grižienės, buvusios Kunigiškių pradžios mokyklos mokinės išgirdo pasakojimą, kad po Vaižganto mirties 1933 m. mokytojas Juozas Jakšas su Jaunųjų ūkininkų ratelio aktyvistais Antanu Grižu, Vitaldu Dagiu ir kitais mokiniais pasodino ažuoliuką ir kitus medelius, kuriuos sistemingai

prižiūrėjo. Dabar šiam ažuolui apie 90 metų. Ketvertu metų jaunesnis ažuolas, pasodintas prezidento Antano Smetonos, auga prie Vaižganto paminklo Svėdasuose.

Prie šio paminklo ir ažuolo 1963 metais nusifotografavo ir Kunigiškių aštuonmetės mokyklos 8 klasės mokiniai. Mokytoja V. Kiškytė ir mokiniai: N. Daugėlytė, E. Šimkūnas, B. Kriaučionis, T. Rudokas, P. Rimkus, V. Zovė, V. Ivanauska ir E. Ivanauskas. Vienas iš mokinių – Tautvydas Rudokas dabar dalyvauja Kauno Anykštėnų draugijos Vaižgantiečių klubo veikloje.

Nukelta į 4 p.

Iš dilgėlynų ir krūmynų – ant garbės pjeđestalo

Atkelta iš 3 p.

Toks paminklas išstovėjo apie 15 metų, kol, anot žurnalisto Vytauto Bagdono, 1977 m. prie paminklo neapsilankė Bernardas Bučas su šeima. Skulptorius nustebo pamatęs savo sukurtą biustą stovintį ant juokingo, vos metro aukščio betoninio pjeđestalo.

Rajono ir vietinė valdžia suskato pasitaisyti. Kolūkio statybininkai iš silikatinių plytų sumūrijo aukštesnį pjeđestalą ir aptinkavo smulkių akmenukų skalda. Tinkas greit aptrupėjo ir pasirodė „nuogos“ plytos. Vytautas Bagdonas pasakojo, kad Vaižganto minėjimų ar kitų renginių metu iš ažuolo lapų nupintais vainikais, tas „žaiždas“ pridengdavo. Su tokiu pjeđestalu teko vargti apie 12 metų, kol 1989 metais, jau Atgimimo metais, atgimimo sulaukė ir Vaižganto tėviškė. Architektas Bronius Kazlauskas, kilęs iš gretimo Vaitkūnų

kaimo, suprojektavo naują postamentą paminklui bei sudarė aplinkos sutvarkymo planą ir organizavo darbus įvykdant minėtus projektus. Buvo pastatytas naujas postamentas iš juodo kareliško granito, pastatyta tvora iš Malaišių apylinkėse surinktų akmenų, pasodinta 120 liepaičių alėja...

Atliekant įvairius darbus tvarkant Vaižganto tėviškę dalyvavo vietiniai gyventojai, Lietuvai pagražinti draugijos nariai, savanoriai, Lietuvos kariuomenės kariai, kraštiečiai, Vaižganto kūrybos gerbėjai. Pagelbėjo Anykščių r. merija ir Svėdasų seniūnija.

Kasmet rugsėjį švenčiant Vaižgantines Juozas Tumas-Vaižgantas oriai pasitinka atvykstančius svečius, o atvykstantieji jį pagerbia prie paminklo padėdami gėles. Taip jau vyko daugiau kaip 30 metų ir viliamės kad taip tęsis per amžius. Naujų kartų žmonės dė gėles prie Vaižganto paminklo.

Kasmet rugsėjį švenčiant Vaižgantines Juozas Tumas-Vaižgantas oriai pasitinka atvykstančius svečius, o atvykstantieji jį pagerbia prie paminklo padėdami gėles. Taip jau vyko daugiau kaip 30 metų ir viliamės kad taip tęsis per amžius. Naujų kartų žmonės dė gėles prie Vaižganto paminklo.

Doc. Gvidas Kazlauskas

Astronautų atrankoje – aštuonios dešimtys lietuvių

Lietuva 2021 m. gegužės pabaigoje tapo naujais Europos kosmoso agentūros (EKA) asocijuota nare. EKA astronautų atrankoje jau dalyvauja 80 lietuvių, iš jų 62 vyrai ir 18 moterų. Iš viso EKA šiemet sulaukė beveik 22,6 tūkst. paraiškų – beveik triskart daugiau nei paskutinėje atrankoje 2008 m. – spaudos konferencijoje sakė EKA vadovas Josefas Aschbacheris. Kandidatai privalo būti iš valstybės, kuri yra EKA narė arba asocijuota narė, turėti STEM (biologijos, chemijos, fizikos, informatikos, inžinerinių technologijų) mokslų magistro laipsnį bei mažiausiai trejų metų patirtį panašioje srityje. Anot EKA atstovų, planuojama, kad iki 2022-ųjų pabaigos bus atrinkti 4–6 reguliarūs astronautai, iki 20-ies rezervinių astronautų bei vienas astronautas su negalia.

Kosminėse misijose sovietmečiu yra dalyvavęs lietuvių kilmės astronautas Aleksejus Jelisejevas, o arčiausiai prie skrydžio į kosmosą buvo priartėjęs astronautas Rimantas Stankevičius, tačiau 1990 m. jis žuvo.

BNS inf.

Vyr. redaktorius Stasys Gavenavičius
tel. 8 677 71514
Leidėjas Svėdasų literatų klubas „Sietuva“
kodas 154314137 ISSN 2424-5801

Laikraštis internete: <http://www.svedasai.info/svedasiskiu-draugija--alauas--/laikrastis--139/lt/>

Redakcinė grupė:
Inga Kilienė tel. 8 687 57137
Liveta Malcevičiūtė, tel. 8 605 00761

Spaustuvė „Morkūnas ir Kū“,
Draugystės g. 17, LT-51229 Kaunas
El. paštas: spaustuve@morkunas.lt
Maketuotojas Rimantas Leitanas